

Тишкун Юрій
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»
jurko.tyshkun@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВИ В ГЛОБАЛЬНУ ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЇЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС

Реалізацію певною державою власного курсу на зовнішній (регіональній, глобальній) політичній арені визначають як її зовнішню політику. При цьому дослідження цього курсу нерідко зводиться до вивчення історії зовнішньої політики держави, чинників її ефективності (можливості досягнення державою бажаних результатів), виявлення можливостей вироблення для держави «оптимального простору дії», зокрема, її впливу на стан оточуючого її середовища – системи міжнародних відносин, беручи до уваги стартовий потенціал держави і її здатність досягати бажаного результату за будь-яких умов [2].

Однак, при цьому, поза увагою нерідко залишається зворотній вплив на зовнішньополітичний курс держави зовнішнього щодо неї середовища – глобальної політичної системи, елементом якої вона є, і її компонентів – міжнародної системи як каркасу (основи структури) глобальної політиці та системи транснаціональних акторів («світу акторів поза суверенітетом»). Така ситуація зумовлюється тим фактом, що на практиці розглядається формування і реалізація зовнішньополітичного курсу виключно невеликого кола найбільших держав планети [3]. Саме тих, які є системоутворючими елементами міжнародної системи і глобальної політиці загалом, основою їх конструювання, і в цій якості володіють таким потенціалом, що можуть уникати, до певної міри, впливу її структури як обмежувача. Для таких складових

глобальної політичної системи характерне не так обмеження з боку міжнародної і глобальної політичної систем, а «само-обмеження» в рамках міжнародного права [1], яке легко можна скасувати. Ці держави, які творять глобальну політичну систему впродовж останніх 500-а років, легко долають її обмеження щодо власного зовнішньополітичного курсу, накладені механізмами балансу сил, міжнародними звичаєм, правом і мораллю, економікою, визначаються як «великі», а з 1945-го р. – і «супер-» держави. Саме вони є ядрами, навколо яких започатковується інтеграція в різних сферах життя людства.

Навпаки, зовнішньополітичний курс, зокрема, участь у інтеграційних проектах, решти держав – «середніх», «малих», «мікро» з т. з. обмежень для їх зовнішньополітичного курсу, розглядаються вкрай рідко. Хоча з кінця ХХ-го ст., в умовах збільшення кількості і сфер поширення різноманітних інтеграційних проектів саме інтеграція стає визначальним чинником регулювання, особливо, стиснення «оптимального простору [зовнішньополітичної] дії» для кожної конкретної держави, яка не володіє параметрами «великої» (у т. ч. й України). Так, можливість швидко використати стартовий потенціал, що є у розпорядженні певної держави, (наприклад, українські силові структури в березні-квітні 2014 р. й надалі) визначається здатністю «звести до мінімуму можливу протидію ... зовнішнього політичного середовища», вводячи певну ініціативу в політичний простір [2]. За умови інтегрованості еліти певної держави в транснаціональну управлінську мережу, як це має місце у стосунках України з ЄС, в рамках Ради Україна-ЄС, чи еліт держав Балтії й Польщі, інтегрованих в центри прийняття рішень ЄС та НАТО, таке швидке, самостійне і незалежне прийняття рішень, як і своєчасність та чіткість їх реалізації, залежне від більш потужних центрів впливу (ФРН, Франції, США і т. ін.) виявляється неможливим.

Аналогічно, практична здатність певної держави «досягти бажаного результату за будь-яких умов» [2] при реалізації

свого зовнішньополітичного курсу практично можлива лише для двох груп держав: згаданих «супер-» і «великих» держав або держав-«ізгоїв». Потенціал сили перших дозволяє їм опиратись діям згаданих вище регуляторів глобальної політичної (і міжнародної) систем: балансу сил, міжнародного права (звичаю, моралі) та економічних обмежувачів (криз, санкцій), як це має місце з діями РФ у глобальній політиці після початку воєн з Грузією у 2008 р. і з Україною у 2014 р.

У випадку других, відзначений дослідниками феномен «закритості» ізгоїв зумовлює відсутність у решти людства, особливо у Заході, втіленого в «світовому (міжнародному)» співтоваристві, засобів впливу на ізгоя (як, наприклад на КНДР), який вилучений з міжнародних товарних та інформаційних обмінів, не визнає міжнародних права і звичаю тощо. Для решти ж держав необхідність рахуватись з вимогами міжнародної системи зумовлює те, що вони повинні виконувати ці вимоги (дотримуватись норм міжнародних права і моралі, без'ядерного статусу) і при реалізації власного зовнішньополітичного задуму (наприклад щодо збереження незалежності і цілісності України, забезпечення її безпеки), і при досягненні конкретних цілей в рамках задуму (наприклад, ліквідація терористичних угруповань, які загрожують територіальній цілісності України), що може спричиняти постійну недосяжність результату як характеристику зовнішньої політики держави.

«Великі» і супердержави, здатні, задіявши власний потенціал у зовнішній політиці, змінити свої «зовнішньополітичні умови», тобто загальний стан міжнародного середовища як ключової підсистеми міжнародної системи і глобальної політичної системи загалом. Натомість держави, нижчі за ієрархією, мають, відтак, нижчий потенціал і застосувавши його нездатні змінити систему міжнародних відносин наодинці, а тільки разом. Хоча це можливо лише в тому випадку, якщо держави з нижчим потенціалом глибше інтегровані між собою, тобто, позбавлені своєї зовнішньополітичної суб'єктності поодинці.

Отже, можна відзначити, що курс будь-якої держави на інтеграцію в міжнародну систему і, ширше, в глобальну політичну систему не є однозначно позитивним кроком. Його переваги або недоліки визначаються як потенціалом, так і реальною вагою держави на регіональній і глобальній політичних аренах. Так, для «великих» і супердержав така інтеграція дає економічні та інші суспільні переваги, водночас не дуже істотно обмежуючи їх свободу політичного маневру і побудови курсу зовнішньої політики загалом. Натомість, для держав з меншими вагою і потенціалом інтеграція в глобальну політичну систему і її ключову підсистему означає накладення значної кількості обмежень, її «дисциплінування», за виразом І. Валлерстайна, яке істотно обмежує її свободу дій. Альтернатива інтеграції в глобальне суспільство і його політичну підсистему – самоізоляція та отримання статусу «ізгоя», як показує приклад КНДР, надає повну свободу дій на глобальній арені. Вона, зумовлюється, зокрема, і відмовою від дотримання культурних норм найпрогресивнішої частини людства («світового співтовариства», яким зараз є країни Заходу), які функціонують в культурній підсистемі глобального суспільства. Однак відмова держави від інтеграції в міжнародну систему, як показує приклад тієї ж КНДР, водночас означає й накладення на державу економічних санкцій з боку інших елементів системи, по-суті, її виключення з економічної та технологічної глобалізації, що завдає значних втрат суспільству та економіці країни. З огляду на вищезазначене Україна повинна добре прораховувати міру своєї інтеграції в міжнародну систему та її регіональні підсистеми і обмеження, які це накладає на її зовнішньополітичний курс. Особливо, коли вона забезпечує на зовнішній арені дипломатичну підтримку своїх військових зусиль і реалізує дії, спрямовані на збереження власної незалежності та цілісності загалом. При цьому бажано копіювати як зразки поведінки держав, повноцінно інтегрованих в міжнародну систему

(представників «міжнародного співтовариства»), так і держав, які в окремих випадках вдаються до стратегії і тактики «ізгоїв», таких як Держава Ізраїль.

Література:

1. Богатуров А. Лидерство и децентрализация в международной системе [Електронний ресурс] / Алексей Богатуров // Международные процессы. – 2006. Сентябрь-декабрь. – Т. 4. – №3 (12): Глобальная конкуренция в мировом государстве. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twelfth/001.htm>;
2. Журавлев А. Параметры эффективности внешней политики в зарубежной библиографии [Електронний ресурс] / Алексей Журавлев // Международные процессы. – 2006. Сентябрь-декабрь. – Т. 4. – №3 (12): Глобальная конкуренция в мировом государстве. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twelfth/006.htm>;
3. Лебедева М. М. Внешняя политика: исчезновение или перезагрузка? [Електронний ресурс] / М. М. Лебедева // Внешняя политика: вопросы теории и практики / Под ред. П. А. Цыганкова. – М.: МГУ, 2009. – С. 32-42.

Жук Остап

*студент спеціальності «Міжнародні відносини»
Національного університету «Львівська політехніка»*

buffonline@ukr.net

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ЄС У 21 СТОЛІТТІ

Межі Європейського союзу до сих пір залишаються відкритими. Для визначення можливостей інтеграції нашої держави у цей простір має сенс згадати формальні критерії потенційної «придатності» країни до вступу в ЄС. На Копенгагенському саміті ЄС у 1993 році до таких були віднесені:

- наявність функціонуючих демократичних інститутів влади, верховенство закону, повага прав особистості;